

İstanbul'da Engelli Olmak

İstanbul büyük bir metropol. Bu kentte yaşamının getirileri kadar, götürüleri de var. Bunun muhasebesini herkes kendine göre yapıyor aslında. İş imkânları geniş, fabrikalar, büyük alışveriş merkezleri, köklü üniversiteleri. Buna karşılık trafik sorunu, her yıl göçlerle daha da artan aşırı nüfusu, çarpık kentleşme ve benzeri büyük meseleleri var. Bir de kişinin özel durumuna ilişkin sorunlar var ki, bunun başında bu kentte engelli olarak yaşamak geliyor. Tüm insanların karşılaştığı büyük şehre ait sorunlar bize nasıl yansıyor? Yaşamadan bilinmez. Bu büyük kentte yaklaşık üç yüz bin görme engelli yaşıyor. Bu küçümsenecek bir rakam değil. Bir çok ilimizin nüfusu bu sayının altında. Ülke nüfusumuzun yüzde ikisi görme ile ilgili sağlık sorunu yaşıyor. Sayı umulmadık kadar büyük, peki bu kadar insan nerede? Ne yazık ki evlerinde. Herkes işe gitmek, alışveriş yapmak, gezmek ya da hava almak için sokağa çıkarken onlar evlerinde. Şöyle düşünülebilir, "Otursunlar kardeşim, çıkacaklar da ne olacak, biz gördüğümüz halde yollarda yürüyemiyoruz" İşin aslı öyle değil. Evde oturmak çözüm olmuyor. Herkes gibi görmeyenlerin de sosyal yaşama, iş dünyasına katılma hakları var. Ama kendi engeli yetmezmiş gibi başka engeller çıkar ya da çıkarılır önüne. İlk engel için uzağa gitmek gerekmez, insanın en yakınındadır: Korumacı aileler. Bilinçsizce görmeyen yakınlarını, bu evlât da olabilir, anne baba da, başka bir akraba da... Evde oturmaya mahkûm ederler. Ola ki ilk engeli aştınız ve dışarıya çıktınız. Sorun daha mahallenizde başlar. Apartman kapısından adımınızı attığınız anda kaldırım kenarına park etmiş arabalardan yola çıkamazsınız, sağa sola gidip beyaz bastonunuzla bir boşluk ararsınız beyhude. Araçlar geçişinize meydan vermemek için dip dibe sokulmuşlardır, omuz omuza vermişlerdir sanki! Bu defa kaldırımdan yürümek istersiniz, ne mümkün. Zaten bir kişinin ancak geçebileceği dar bir çizgidir kaldırım dediğiniz, üstelik üzerine bakkal, dondurma dolabını ya da gazeteliği, manav, meyve sandıklarını, berber kurutmak için havlularını çıkartmıştır. Âdeta mahalle esnafı birlik olmuş "Sen buradan geçemezsin." demektedir. Bir şekilde oradan sıyrılıp caddenin yolunu tutarsınız. Bu defa, ana yolun gürültüleri, araba kornalarının cümbüşü... Oysa bizim gözlerimiz kulaklarımızdır. Tüm bu karmaşık sesler bizim için gerçek körlüktür ne yazık ki. Yurtdışı seyahatlerimin hiçbirinde trafikte gürültü kirliliğine rastlamadım, araçlar böylesine gaza basmıyor, egzoz kokusu yok, korna hiç yok. Kaldırıma araba park etmek her halde sadece bizim ülkemizde var. Bir keresinde derneğimizin yakınında böyle bir araba görmüş ve şikâyet etmiştik. Ardından da "Kaldırımlarımızı Bize Bırakın" başlığı altında bir eylem düzenlemiştik. İncirli'den Bakırköy'e kadar yürüyüp pankart taşımıştık, bir basın açıklaması yapmıştık. Değişen bir şey olmadı ne yazık ki. Böyle giderse eylemlerimiz sürecek.

Başınızı ağaca çarpıp kör olmak ister misiniz? Kaldırımlardaki tek sorun, üzerine park eden arabalar değil maalesef, Belediyelerin şehri güzelleştirmek amacıyla yerleştirdiği çiçeklikler, tam kaldırımın ortasına diktiği ağaçlar ve koyduğu çöp kutuları görmeyenler için birer tuzaktır, bastonları iska geçtiği zaman kafaları ya da gözleri nasibini alır, bir arkadaşımız anlatmıştı; Her zaman yürüdüğü bir kaldırımın üzerinde eğik duran bir ağaç varmış, bir gece aynı yerden hızlı hızlı evine giderken gözü sapasağlam gören bu arkadaşımız dikkatsizlik ve acele nedeniyle eğik ağaca başını çarpmış, biraz kanamış ama o gün hiçbir şey olmamış, on beş gün sonra ise birden bire kör olmuş! Kaldırımlarda açılan ve kapatılması unutulmuş çukurlara düşüp yaralanan arkadaşlarımızın sayısı çok fazla, bodrum katların kenarındaki

boşluklar da çok tehlikeli, böylesi bir merdiven boşluğuna bisikletiyle düşüp bütün kemikleri kırılan bir tanıdığım var, şimdi sırtında bir sürü plâtinle yaşıyor. Metro istasyonlarında da raylara düşmemiz işten değil, sözüm ona kenarlara tırtırlı çizgiler yapmışlar ama benim beyaz bastonum bunları fark edemiyor, Japonya'da üretilen özel taşlardan getirtilip döşense ne güzel olur, lüks tüketim maddelerine o denli döviz harcarız da bu konularda nedense eli sıkı davranırız genellikle. Görme engellilerin tek sorunu trafik değil, onlara nasıl yardımcı olacağını bilemeyen hemşehrileri de bazan başlarına iş çıkartabiliyor, bilmediğiniz bir yerde adres sorarsınız ya, vatandaşı da tarif eder, aynı şey bize de oluyor bazan, soruyoruz:

-Buralarda postahane varmış nerede acaba? Cevap:

-Abi bak şu sarı binayı görüyor musun? Onun yanından sola dön, güler misin ağlar mısın ben zaten görmüyorum kardeşim.

Çekoslovakya'nın başkenti Prag'da görme engelliler için özel bir sistem var, şimdilerde cep telefonlarında kullanılan yer ve nokta bildirme özelliğini geliştirerek görmeyenlere uyarlamışlar, elinizdeki özel bir kumanda aletiyle bulunduğunuz sokağın ya da meydanın adını öğrenebiliyorsunuz, yakınınızdaki resmî binaların neler olduğunu da aynı âlet söylüyor. Durakta beklerken gelen otobüse göndereceğiniz bir sinyalle şoförün dikkatini çekip aracın durmasını sağlayabiliyorsunuz, orada yalnız metro araçları değil otobüsler de konuşuyor ve yaklaştığı durağı sesli olarak anons ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde katıldığımız bir toplantıda bu teknolojinin çok kısa süre içinde görme engellilerin gören gözü haline geleceği söylenmiş ve birkaç yıl sonra şehirdeki ağaçlar dahil olmak üzere her şeyin kaydının bu sisteme girileceği belirtilmişti. Bu işler öyle çok büyük maliyetler de gerektirmiyor aslında, çünkü uydu sistemleri sayesinde (GPRS) adı verilen bu teknolojinin alt yapısı hazır, mesele bakış açımızı değiştirip engelli olarak yaşayanların gözüyle düşünebilmek. Geçenlerde bizden üst düzey bir yetkili İsveç'e gitmiş, İsveç kralıyla bir gezintiyeye çıkmışlar, yollarda çok sayıda beyaz bastonlu ve tekerlekli sandalyeli insan varmış. Bizim üst düzey yetkili krala dönüp sormuş -Nüfusunuz az ama ne çok engelli vatandaşınız var? Kraldan cevap gelmiş:

-Bizde engellilik oranı aslında düşük ama onlar için özel yollar yaptık, onlar da evlerinde kalmayıp her gün dışarı çıkıyorlar, o nedenle çok gibi geldi size demiş.

İstanbul'da sokak teröründen görme engelliler de nasibini alıyor! Yankesicilik ve gasp olaylarını gazetelerde ve televizyonlarda sık sık görüyoruz, İstanbul bu konuda ne yazık ki ön sıralarda geliyor. Dernekte konuştuğumuz arkadaşlardan bazıları anlattılar... Dışarıda yürürken birisi yanlarına gelip yardımcı olmak istediğini belirtmiş ve sonra da cep telefonunu çalmış, geçenlerde bir arkadaşım ziyaretime gelecekti, gecikince merak ettim ve telefonla aradım, başka birisi çıktı, aklıma malûm olaylar geldi, eyvah! dedim, cep telefonu gitti galiba. Keşke o kadar olsaydı, bir saat sonra Bakırköy Devlet Hastanesi'nden aradılar. Görme engelli arkadaşım gaspa uğramış, telefonu, parası ve başka kıymetli eşyaları çalındığı gibi bıçakla bacağından yaralanmış ve ameliyata alınmış. Bunun üzerine daha ne yazabilirim. Sorunlarımız elbette bir köşe yazısına sığmayacak kadar çok, ama öncelikli olan düşüncelerin ve bakış açısının değişmesi. Bu gerçekleştiği zaman engellilerin sorunlarının çözülmesi için en önemli aşama gerçekleşmiş olacak.

Dr. Selim Altınok